

Cum să reacționăm față de ecumenism

Am ajuns vremea în care credința din ogorul Bisericii Ortodoxe să fie atât de luptată de atâtea neghine, încât putem afirma că Hristos va găsi cu greu suflete care să aducă rod curat. Dintre toate, Ecumenismul constituie o provocare de mare actualitate, mai ales că prin hotărârile Sinodului din Creta el a căpătat un statut nou, o validare sinodală. Nu este doar împământenit, ci și legiferat. Acesta este un moment de cotitură, la care nu putem rămâne indiferenți dacă iubim Ortodoxia. Conștiința adormită nu se justifică pentru că ne putem trezi jefuiți din cauză că nu am vegheat.

Până acum, participarea la acțiunile ecumeniste putea fi considerată o decizie personală, care nu afecta direct doctrina Bisericii Ortodoxe. Cel care făcea aceasta răspundea individual pentru faptele sale, chiar de ar fi fost episcop, fără să implice pe ceilalți credincioși. Mai ales că majoritatea ecumeniștilor, clerici sau nu, declarau public că doar Biserica noastră este cea adevărată și, în felul acesta, nu puteau fi acuzați ușor de o erezie învederată. Însă, odată cu Sinodul de anul trecut, prin deciziile luate, **ecumenismul devine normă pentru toți ortodocșii membri ai Bisericilor participante**, îndeosebi în cazul în care episcopul lor a semnat actele finale. În această situație, se pune problema foarte delicată a atitudinii pe care trebuie să o aibă orice credincios.

După cum am menționat, orice decizie sinodală este normativă pentru toți credincioșii Bisericilor participante. Simpla afirmație că este responsabilitatea doar a celor care au semnat indică ignoranța în aceste chestiuni sau chiar frica de a ne mărturisi credința și rușinarea față de Hristos. Dacă, până să intervină o hotărâre sinodală, puteam face economie și să răbdăm acțiunile ecumeniste ale unora, acum lucrurile s-au schimbat. Lipsa noastră de reacție înseamnă că suntem de acord cu ele. Așadar, trebuie să respingem învățăturile neconforme cu doctrina ortodoxă, fiecare după puterea sa.

Primul pas este să verificăm corectitudinea dogmatică a ecumenismului. Prin Sinodul din Creta el este definit pentru prima dată în Ortodoxie ca fiind o mișcare de restabilire a unității Bisericii lui Hristos, care ar fi divizată în interiorul său în mai multe culte creștine. Această perspectivă este clar formulată în mai multe paragrafe din documentul referitor la *Relațiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine*. Dacă ar fi fost vorba de un dialog cu restul Confesiunilor creștine, ieșite prin erezii în afara Bisericii lui Hristos, nu ar fi fost nici o greșală dogmatică. S-ar fi pus doar problema de misiune și de metodă folosită. Dintre metode, rugăciunile în comun nu înseamnă lepădare de dreapta credință, dar sunt abateri grave. Canonul 45 apostolic dispune afurisirea celor ce se roagă împreună cu ereticii și caterisirea clericilor care le permit acelor să lucreze ceva din ale preoției. Dar cea mai gravă faptă, prevăzută cu anatematizarea, adică excluderea din Biserică, este a proclama o credință greșită. Ceea ce înseamnă că hotărârile cretane, având caracter eretic, îi fac pasibili de anatematizare pe cei ce le susțin. Așadar, este absolut necesar să ne ferim să fim de acord cu ele, ca să nu cădem în apostazie.

Situația de acum, când Biserica este acaparată în majoritate de o credință greșită, nu este una nouă, care să conducă la disperare. Au mai existat Sinoade tâlhărești ce au dominat mulți ani în istorie, chiar decenii (cel iconoclast de la Hieria, din 754 până în 787, Ferrara-Florența ș.a.). Au fost și sunt vremuri grele, de criză. Împotriviri au existat mereu, care au condus totuși la condamnarea lor tot printr-un Sinod. Istoria bisericească a fost una zbuciumată, de luptă și mărturisire, nu una ideală. Dar peste toate guvernează Însuși Hristos, Care a promis că nu va fi biruită Biserica Sa de porțile iadului. Însă noi trebuie să luptăm cu armele creștine pentru a rămâne pe piatra credinței curate, nu prin împotriviri revoluționare lumești. Este nevoie de rugăciune, cuvânt de învățătură sănătoasă, combateri apologetice, răbdare, păzirea ordinii bisericești stabilite prin canoane și dorința de a păzi legea, nu de a răspunde la nelegiuiri cu nelegiuiri. Nu putem să ne facem noi Sinoade, să condamnăm episcopi, preoți și pe ceilalți creștini care acceptă cu bucurie sau de silă impunerea ecumenismului. În schimb, putem presa convocarea unui Sinod veritabil ortodox, care să restabilească dreapta credință.

În ce privește reacția noastră, distingem (1) atitudinii obligatorii și (2) reacții pe care avem dreptul să le adoptăm.

(1) Astfel, **este obligatoriu să nu fim de acord cu recunoașterea deciziilor Sinodului din Creta**, adică cu învățăturile formulate de el. În acest sens, trebuie să fim informați, să înțelegem și să ne ferim de ecumenismul legiferat acolo. Acceptarea lor ne-ar atrage îndepărtarea de Dumnezeu, lipsirea de harul Lui pentru că ne mântuim printr-o credință curată, nu prin învățături omenești străine de Evanghelie. Nu trebuie să ne rușinăm să respingem doctrina ecumenistă pentru a nu fi rușinați, la rândul nostru, de Hristos la Judecata de apoi.

(2) Cei care sunt pregătiți și iubesc cum se cuvine pe Dumnezeu și credința ortodoxă se cuvine să o apere, prin toate mijloacele evanghelice, de pervertirile la care este supusă. Aceasta presupune a

face cele ce țin de măsura noastră: a atenționa asupra greșelilor dogmatice, a muștra pe cei ce le propagă, a scrie materiale de informare sau apologetice pe această temă, a răbda jignirile sau prigonirile din partea altora fără să ne lepădăm de cuvintele lui Hristos sau alte acțiuni de felul acesta. Însă toate trebuie făcute pentru a păzi neclintită unitatea Bisericii în adevărul de credință, dar fără răzvrătire și dispreț, ci cu rugăciune și dragoste după măsura de care suntem în stare. Ca ultim gest de împotrivire este întreruperea pomenirii/comuniunii de către clerici, monahi sau mireni cu episcopii și cu alți adepți ai Sinodului.

Oprirea pomenirii/comuniunii este o reacție de ultimă instanță pentru că orice sancțiune trebuie precedată de muștrări și încercări de îndreptare a celui greșit. Fără acești pași premergători este posibil să nu fie credibilă sinceritatea și dragostea noastră, ci să pară sau chiar să izvorască din mândrie și osândirea aproapelui, nu din dorința de îndreptare.

În plus, **întreruperea pomenirii episcopului este un drept, o responsabilitate în fața lui Dumnezeu**, nu o obligație pentru toți. Este o datorie morală, nu canonică a celor care sunt mai întăriți și treji duhovnicește. Aceasta este o practică veche a Bisericii, des uzitată și chiar folosită abuziv în timpurile primare creștine. Sf. Ignatie Teoforul a depus o activitate intensă de temperare a celor ce se deziceau de episcopul lor pe motive neîntemeiate, după cum se vede în epistolele sale. De aceea, canonul 31 apostolic stăvilește acest fenomen de separare de episcop, lăsând deschisă posibilitatea de a sancționa pe superiorul ierarhic doar când săvârșește greșeli evidente. Prin aceasta canonul vizează îndreptarea patimilor și slăbiciunilor atât ale ierarhului, cât și ale clerului inferior răzvrătit. Mai târziu, la Sinodul I-II din Constantinopol, din vremea Patriarhului Fotie (861), a fost îngădită reacția față de episcop, prin canonul 15, doar în caz de erori dogmatice vădite. Așadar, pe acest faimos canon 15 se întemeiază astăzi întreruperea pomenirii episcopului.

Canonul acesta prevede dreptul, nu obligația îngădirii față de episcop prin oprirea comuniunii cu el. Acest lucru este evident din interpretarea tuturor canoniștilor, dar și din textul lui. Ce impune el este păstrarea legăturii cu superiorul ierarhic chiar și în caz de abateri canonice. Pe de altă parte, permite ruperea de acela doar în cazul în care propagă o erezie clară. Laudă și justifică pe «unii ca aceștia», dar nu obligă pe nimeni spre această faptă. Mai mult, limitează acest gest la situația când e vorba de erezii condamnate de Biserică și sunt propovăduite fățiș, nu pe ascuns sau dintr-o scăpare. Nu specifică faptul că ar trebui oprită părtașia cu cei care încă pomenesc pe acel episcop, ba chiar sugerează că ar trebui păstrată comuniunea cu cei ortodocși și ruptă doar cu cei ce gândesc în mod eretic. În acest sens trebuie înțelese ultimele cuvinte ale canonului: „Căci nu au rupt unirea Bisericii prin schismă, ci s-au silit să izbăvească Biserica de schisme și împărțiri”. Dacă s-ar întrerupe comuniunea cu toți care doar pomenesc pe arhieru și nu sunt de acord cu greșeala lui, atunci nu i-ar izbăvi de răul ereziei, ci i-ar lăsa pradă ei.

Există și interpretări greșite ale canonului, care trebuie evitate pentru a nu aluneca în schismă.

Mulți consideră că este sancționată cu afurisirea rugăciunea împreună cu cei ce au idei eretice, deși nu au fost condamnați oficial. Această concepție se sprijină pe interpretarea eronată a canoanelor. Spre exemplu, în tâlcuirea la canonul 45 apostolic se spune: „Cel ce se roagă împreună cu afurisiții (precum acest fel sunt ereticii) trebuie împreună a se afurisi și el”¹. Deci ereticii avuți în vedere de canoane sunt cei deja condamnați, grupați în comunități din afara Bisericii Ortodoxe.

Până la condamnarea unei erezii nou apărute, cum este cazul ecumenismului, este obligatorie depărtarea de ideile ei și recomandată, nu impusă evitarea promotorilor ei. Aceștia sunt încă arhierii și preoții valizi până la sancționarea lor oficială, după cum comentează Sf. Nicodim Aghioritul canonul 3 apostolic: „Canoanele poruncesc soborului Episcopilor celor vii să caterisească pe preoți, ori să afurisească, ori să anatematisească pe mireni, când calcă canoanele. Însă, **dacă soborul nu va pune în lucrare caterisirea preoților, ori afurisirea, anatematisirea mirenilor, preoții aceștia și mireni nici caterisiți nu sunt cu lucrul, nici afurisiți ori anatematisiți**. Învinovățiți însă sunt, aici spre caterisire, ori afurisire, ori anatematisire, iar acolo spre dumnezeiasca osândă. [...] Drept aceea tare greșesc cei fără minte care zic cum că în vremurile acestea toți cei sfințiți care în afară de canoane s-au hirotonit sunt cu lucrarea caterisiți [...] neînțelegând că porunca canoanelor fără de punerea în lucrare a persoanei a doua, adică a soborului, este nesăvârșită. Fără mijlocire și mai înainte de judecată nelucrând de la sine. Înșiși dumnezeieștii Apostoli arătat se tâlmăcesc pe sineși cu al 46-lea Canon al lor, fiindcă nu zic că îndată acum cu lucrul se află caterisit oricare Episcop sau preot care va primi

¹ *Pidalion*, Editura Credința strămoșească, 2007, p. 85.

Botezul ereticilor, ci a se caterisi poruncind, adică a sta de față la judecată și, de se va dovedi că a făcut acesta, atunci să se dezbrace cu hotărârea voastră de preoție, aceasta poruncim”². Deci este necesară convocarea unui Sinod care să reglementeze această situație și cine cataloghează pe alții înaintea de aceasta este stăpânit de mândrie și părere de sine.

Nu stă în picioare teoria că pomenirea episcopului înseamnă recunoașterea credinței lui personale. La Sfânta Liturghie ne rugăm ca ierarhul să învețe drept «cuvântul adevărului», adică al Bisericii. Deci noi recunoaștem drept normativ adevărul de credință al Bisericii din care face el parte, nu concepțiile lui personale. Acest fapt reiese din felul cum tâlcuiește Teodor al Andidelor pomenirea ierarhului la Liturghie: „Din aceasta se arată supunerea față de superior și că slujitorul este părtaș la credința și la predania acestui arhieru pomenit și succesor al Tainelor, iar nu un inițiator nou sau născocitor al simbolurilor aduse/slujite de el”³. De aici rezultă că numai pomenirea unui arhieru al unei Biserici eretice, cum este papa, constituie abatere de la credință și că, pe de altă parte, există posibilitatea de a fi sancționată prin nepomenire devierea episcopului de la credința și predania ortodoxă.

În istoria Bisericii au mai existat situații similare și este bine să ne inspirăm din experiența Sfinților. Dacă Sf. Teodor Studitul a fost mai riguros, impunând o depărtare totală de cei ce au comuniune cu ereticii încă necondamnați, aceasta a fost o atitudine singulară. Ba chiar greșea, impunând acest lucru pentru o abatere canonică, nu pentru erezie. Nu recunoștea hirotoniile episcopilor participanți la Sinodul adulterin, pe când Sinodul III Ecumenic a recunoscut hirotoniile chiar ale ereticului Nestorie până la condamnarea sa. Așadar, poziția Sf. Teodor a fost mai intransigentă, deși el însuși recunoaște că se poate face economie în această privință. Sunt elocvente în acest sens cuvintele sale cu referire la atitudinea Sf. Chiril al Alexandriei, care a primit pe cei ce erau în comuniune cu ereticul Teodor de Mopsuestia: „Când unii care sunt într-un cuget cu noi se deosebesc în ceva de noi, iar faptul de a renunța la activitate nu aduce multă întristare, și noi, de bună seamă, primim părtașia cu ei ca nu cumva, din cauza a ceva mic – ceva mic care pe urmă s-ar putea îndrepta – să nimicim totul”⁴.

În Scrisoarea citată se face mențiune de atitudinea Sf. Vasile cel Mare cu privire la Sfântul Duh. Acesta accepta în comuniune pe cei ce nu-L considerau creatură pe Duhul Sfânt, fără să le ceară altceva, cu scopul de a întări rândurile ortodocșilor și a-i împruțina pe arieni și pentru ca mai apoi să-i aducă la credința deplină pe cei primiți⁵. În general această atitudine de îngăduință a fost mai larg manifestată de Biserică de-a lungul timpului. Validarea hirotoniilor făcute de Nestorie până la Sinodul III Ecumenic și primirea diferiților eretici fără botezare sunt doar două exemple. În cazul nostru, al românilor, cred că se justifică o atitudine mai îngăduitoare pentru că sinodalii noștri au mărturisit totuși în unele texte oficiale că ereticii sunt în afara Bisericii, deși își mențin poziția eronată semnată la Sinodul de anul trecut.

Rămâne de văzut care ar fi atitudinea cea mai potrivită în cazul actual, care ar fi contribuția cea mai bună pentru condamnarea ecumenismului legiferat sinodal în Creta. În orice caz, se impune o solidaritate cât mai încheagată pentru a nu ne afla ca niște trădători ai adevărului și, pe de altă parte, pentru ca riposta noastră să fie cât mai puternică și mai eficientă prin mărturisirea comună a adevărului de credință. Ba chiar trebuie evitate reacțiile extreme pentru a nu genera în Biserică o dezbinare mai mare decât s-a făcut până acum.

Este nevoie și așteptăm reacția episcopilor, care ar produce tulburarea cea bună cu mai multă putere și autoritate și chiar ar duce la convocarea unui Sinod adevărat, dar până atunci sufletul nostru este cel mai prețios și trebuie să purtăm grijă să-l mântuim.

Ierom. Lavrentie Carp

² *Pidalion*, nota 36, p. 37-38.

³ PG 140, 460-461. Nu am preluat traducerea Părintelui diacon Ioan Ică jr., dar menționez ipoteza asumată de el că autorul ar putea fi Nicolae al Andidelor.

⁴ Sf. Teodor Studitul, *Scrisoarea 49, Fiului Naucratie*, în vol. *Dreapta credință în scrierile Sfinților Părinți*, vol. I, traducere de PR. Marcel Hancheș, Editura Sophia, București, 2006, p. 58

⁵ A se vedea Epistola 113 a Sfântului Vasile.